

TARVITSEN APUA, JONKA TURVIN SUORIUDUN KOULUSTA

Miten tuemme opiskelijaa ammatillisessa koulutuksessa?

Heidi Roininen

Satu-Maarit Vuorijärvi

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Syyskuu 2012
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU

Tampere University of Applied Sciences

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Roininen, Heidi; Vuorijärvi, Satu-Maarit
”Tarvitsen apua, jonka turvin suoriudun koulusta”
Miten tuemme opiskelijaa ammatillisessa koulutuksessa.
Opettajankoulutuksen kehittämishanke 29 sivua + 4 liitesivua
Syyskuu 2012

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli kahden ammatillisen oppilaitoksen, sisäoppilaitoksen ja ammattiopiston vertailu. Molemmissa oppilaitoksissa tarjotaan perustutkinnon lisäksi aikuisille ammattitutkintoja ja nuorilla on mahdollisuus suorittaa kaksoistutkinto. Kehittämishankkeessamme halusimme selvittää, kuinka oppilaitosten palveluja voidaan kehittää opiskelijoiden kasvua ja opintoja tukevaksi.

Kehittämishankkeessa vertailtiin nuorten opiskeluun vaikuttavia erityispiirteitä, oppimis- ja kasvamisolosuhteita sekä nivelvaiheita. Tarkastelun alla olivat opinto-ohjaus, erityinen tuki, tutor-toiminta sekä ryhmäytyminen. Hanke toteutettiin käyttämällä valmistumassa oleville sekä erityisopiskelijoille suunnattua Wilma- ja Webropol-kyselyä sekä haastattelua, johon osallistui moniammatillinen työryhmä: opinto-ohjaaja, kuraattori ja terveydenhoitaja.

Haastattelut toteutettiin sähköisillä kyselyillä, haastatteleamalla sekä kyselylomaketta käyttäen. Vastauksia saimme yhteensä 63:ltä opiskelijalta. Molempien oppilaitosten opiskelijoiden vastauksista ilmeni yhtäläisyyksiä. Todettiin kuinka tärkeäksi muodostui ryhmänohjaajan rooli, joka voi olla jopa ”varavanhempi”. Kodin ja oppilaitoksen välisellä yhteistyöllä ja oppilashuollolla oli myös tärkeä merkitys opiskelijan opintojen loppuun saattamisessa. Tutkimuksesta selvisi myös, että erityistä tukea saavat opiskelijat olivat tyytyväisempiä.

Tämän hankkeen pohjalta selvisi kuinka nuori kokee ammatillisen koulutuksen haasteita ja tuen tarpeitaan. Nuori pystyy sitoutumaan opiskeluunsa ja ottamaan vastuun itsestään, jos opintojen ohjaus on onnistunut, nuori saa riittävästi tukea opinnoissaan ja nuori kokee kuuluvansa vertaisryhmään.

Molemmissa oppilaitoksissa tavoitteena olivat nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen, opiskelijan valmistuminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä huoltajien tuen merkitys.

Asiasanat: ammatillinen koulutus, opintojen tukeminen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	NUOREN TUKEMINEN AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.....	7
	2.1 Ammattiin opiskelu nuoruusvaiheessa	8
	2.2 Koulupudokkuus ja nuorten yhteiskuntatakuu	9
3	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN	11
4	KYSELYN TULOKSIA	14
	4.1 Sisäoppilaitoksen opiskelijakysely	14
	4.2 Sisäoppilaitoksen opiskelijahuollon näkemyksiä	15
	4.3 Erityisopiskelijoiden käsityksiä opintojen tukemisesta.....	16
	4.3.1 Opintoja haittaavia tekijöitä	17
	4.3.2 Opiskeluympäristö ja oppituntityöskentely	18
	4.3.3 Erityisopiskelijoiden kokemia avun tarpeita.....	20
	4.3.4 Opiskelun tukiverkosto.....	22
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	24
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	31

1 JOHDANTO

Ammatilliseen perustutkintoon tähtäävää koulutusta tarjoaa Suomessa n. 150 oppilaitosta (Ammattiosaaja 2012). Nuorille suunnattuun peruskoulun jälkeiseen koulutukseen osallistuvat ovat iältään keskimäärin 16–19 vuotiaita. Koulutuksissa on kuitenkin myös 15- sekä yli 19-vuotiaita. Nuoruusikään liittyvät elämänvaiheet ja aikuisuuteen kasvun aika heijastuvat monin eri tavoin juuri tämän ikäryhmän toimintaan verrattuna esimerkiksi aikuiskoulutuksen opiskelijaryhmiin. Peruskoulunsa päättänyt nuori kasvaa ammatillisen koulutuksen aikana kohti aikuisuutta. Moni muuttaa pois kotoaan. Itsenäistyminen, omasta elämästään ja tulevaisuudestaan huolehtiminen ja vastuut alkavat. Pojilla eteen tulevat kutsunnat, enemmistöllä armeija-aika valmistumisen jälkeen, tämä on mahdollista myös tytöille. Työelämä tai jatko-opinnot odottavat. Työnsaantiin liittyvät kysymykset ovat mielessä. Parisuhteiden luominen ja osalla jo perheenkin perustaminen voi tulla ajankohtaiseksi. Elämänvaihe sisältää monia suuria siirtymävaiheita.

Nuori integroituu osaksi yhteiskuntaa useimmiten koulutuksen kautta. Koulutus onkin keskeisimpiä sosiaalisia instituutioita. Ammatilliselle koulutukselle on asetettu velvoite koko ikäluokan kouluttamisesta hyvinkin erilaisista lähtökohdista huolimatta. Ammatillisia perustutkintoja on uudistettu vuosina 2006–2010 yhä enemmän työelämälähtöisemmiksi, käytännönläheisemmiksi ja joustavammiksi. Joustavuuden lisääminen tähtää juuri koulutustakuun toteutumista. Koulutuksen järjestäjiä kannustetaan tulosrahoituksella kehittämään palveluita ja toimenpiteitä koulutusten keskeytysten ennaltaehkäisyyn. Lakeja on uudistettu terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja näin saatu entistä enemmän ammattilaisia avuksi opetustyön rinnalle.

Mikä on vanhempien rooli, koulun rooli ja nuoren oma rooli ammatillisen tutkinto-opiskelun sujumisessa? Ammatillisten oppilaitosten sekä ammattikorkeakoulujen opiskelijat johtavat koulunsa keskeyttäneiden tilastoja. Käytännön tasolla kodin ja koulun yhteistyötä on tiivistetty toisella asteella, opiskelijahuoltoon on panostettu monin tavoin, koulun ja ulkopuolisten ammattiryhmien yhteistyötä on mahdollistettu ja rakennettu erilaisin verkostoin ja myös eri hallinnonalojen yhteistyötä on pyritty mahdollistamaan. Seurakuntien nuorisotyö, kuntien nuoris-

toimet, kolmas sektori ja eri tahojen toteuttamat nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäisevät projektit on otettu mukaan koulujen arkeen ja yhteistyöhön.

Oppilaitokset haluavat tarjota laadukasta koulutusta ja päästä hyvään tulokseen. Nivelvaihteyden ja osaamisen kartoitusten avulla voidaan saada kuvaa uusien opiskelijoiden tuen tarpeista tukitoimien suunnittelun avuksi. Inklusioajattelu luo tarpeita eriyttää opetusta ja kehittää opetusmenetelmiä yhä heterogeenisemmälle opiskelijajoukolle. Opettajille on tärkeää, että heidän työnsä tuottaa hedelmää. Keskustelujen ja pohdintojen jälkeen nousi esille seuraavat kysymykset:

Onko nuorten koulutuksen ikäryhmään kuuluvien huomioimisessa joitain ydin kohtia, yhteisiä piirteitä opiskeltavasta ammattialasta tai sukupuolesta riippumatta?

Millaisiin kehittämiskohtiin oppilaitoksissa on tarpeen kiinnittää huomiota, jotta läpäisy tehostuu ja koko ikäluokan kouluttamisen haaste onnistuisi mahdollisimman hyvin?

Kehittämishankkeessa tarkastellaan edellä mainittuja kysymyksiä kahdessa ammatillisessa oppilaitoksessa. Kehittämishankkeen tarkoituksena on selvittää nuorten opiskeluun vaikuttavia erityispiirteitä, olosuhteita ja tarkastella niitä opintojen ohjauksen ja tukemisen näkökulmasta. Lisäksi tavoitteena on tarkastelu kohteena olevien oppilaitosten opiskelijapalveluiden kehittäminen opiskelijoiden kasvun ja opintojen tukemiseksi ammatillisesta koulutuksesta säädetyn lain ja asetusten mukaisesti.

Ammatillisesta koulutuksesta säädetyssä laissa (1998/630 5§) todetaan seuraavaa:

”Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen.

Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista.

Nuorille järjestettävässä koulutuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Vammaisille järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on lisäksi yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa edistää opiskelijan kokonaiskuntoutusta.”

Kehittämishanke lähestyy aihepiiriä nuoren persoonallisuuden kehittymisen ja aikuiseksi kasvun sekä yhteiskuntatakuun näkökulmasta. Nuorten yhteiskuntatakuulla tarkoitetaan sitä, että jokaiselle nuorelle taataan työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikka kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi tai ilman opiskelupaikkaa jäämisestä. Tällä toimenpiteellä halutaan ottaa jokainen nuori palvelujärjestelmään. (Työ ja elinkeinoministeriö 2012.)

2 NUOREN TUKEMINEN AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Nykyisin painotetaan nuoruusiän merkitystä ihmisen persoonallisuuden kehittämisessä selvästi enemmän kuin aiemmin. Voimakkaat muutokset nuoruusiällä liittyvät biologisiin, sosiaalisiin ja psyykkisiin tapahtumiin enemmän kuin missään muussa ihmisen kehitysvaiheessa. ”Vanhempien, lähiympäristön ihmisten ja yhteiskunnan suhtautuminen nuoruusikäistä kohtaan muuttuu: nuori saa ja toisaalta häneltä myös vaaditaan entistä enemmän itsenäisyyttä, yksilöllisyyttä ja yhteiskunnallista vastuuta” (Klockars 2011, 18). Oikeuksien ja vastuullisuuden tasapaino on olennaista kehityksen kannalta. ”Oikeudet ilman vastuuta aiheuttavat ongelmia omien rajojen ja identiteetin kehitykselle, kun taas liiat vaatimukset ja velvoitteet aiheuttavat epätoivoa ja hallitsematonta aggressiivisuutta.” (Klockars 2011,18).

Nuoruusiässä ihminen eriytyy lapsuuden perheestään. Nuoren tulisi hiljalleen irtautua vanhempiensa ajattelutavoista, kyseenalaistaa ja luoda omia arvoja ja mielipiteitä, jotka voivat toki olla osittain samanlaisia kuin vanhemmillakin. Tähän vaiheeseen voi liittyä vastakkainasettelua, ristiriitoja ja joskus jopa radikaalisuuttakin. Lapsuuden perheestä irrottautuminen onnistuessaan luo nuorelle kykyä itsenäiseen elämään uusien, erilaistenkin ihmisten kanssa. Mikäli nuorella on ollut vaikeuksia lapsuuden perheestään eriytymisessä, tämä saattaa näkyä mm. opiskeluvaiheessa itsenäisen elämän hankaluutena. (Rantanen 2004; Klockars 2011.)

Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on todettu eniten ongelmia aiheuttavan epävarmuus uravalinnasta, epärealistiset kouluodotukset ja puutteelliset elämäntaitotaidot. (Kouvo, Stenström, Virolainen & Vuorinen-Lampila 2011). Lisääntyneet poissaolot kertovat opiskelijoiden hyvinvoinnista. Poissaolojen taustalla on usein laajempia kasvuun ja kehitykseen sekä perheeseen liittyviä ongelmia. Opiskelun sujuvuutta parantaa oleellisesti opiskelijoiden psyykkiset ja fyysiset voimavarat sekä opiskelun tavoitteet (Rimpelä, Rigoff, Kuusela & Peltonen 2007).

2.1 Ammattiin opiskelu nuoruusvaiheessa

Rantanen (2004) jaottelee nuoruusiän kolmeen eri kehitysvaiheeseen. Varhaisnuoruuteen 11–14 vuoden iässä liittyy muuttuva suhde omaan kehoon. Keskinuoruuteen 15–18 vuoden ikävaiheessa kytkeytyy kehitystehtävänä muuttuva suhde omiin vanhempiin. Nuoruusiän jälkivaiheessa 19–22 vuotiaana kehitystehtävänä on lopullinen aikuisen persoonallisuuden eheytyminen. (Rantanen 2004, 47.)

Peruskoulun päättäminen ja siirtyminen toisen asteen koulutukseen sijoittuu keskinuoruuden alkuvaiheeseen. Ihmiset kehittyvät eri tahdissa yksilöinä, joten ammatillisia opintojaan aloittava nuori saattaa jo olla pitkällä keskinuoruuden itsenäistymisvaiheessa tai elää vielä varhaisnuoruusvaiheensa kipukohtia. Varhaisnuoruuden vaihe saattaa näkyä normien vastaisena käyttäytymisenä, aikuisten vastustamisena sekä ympäristön rajojen etsintänä. Rantanen (2004, 47) toteaa em. vaiheeseen liittyen, että ”liiallinen sallivuus ja väärä ymmärtäminen eivät tue nuoren kasvua.”

Kun oppilaitoksessa samassa ryhmässä aloittavat peruskoulunsa päättäneet voivat elää nuoruuden kehityksessään hyvinkin eri vaiheessa, on oppilaitosyhteisön aikuisten haasteena tukea, ymmärtää ja luoda turvalliset ja tasa-arvoiset puitteet jokaiselle opiskelijalle.

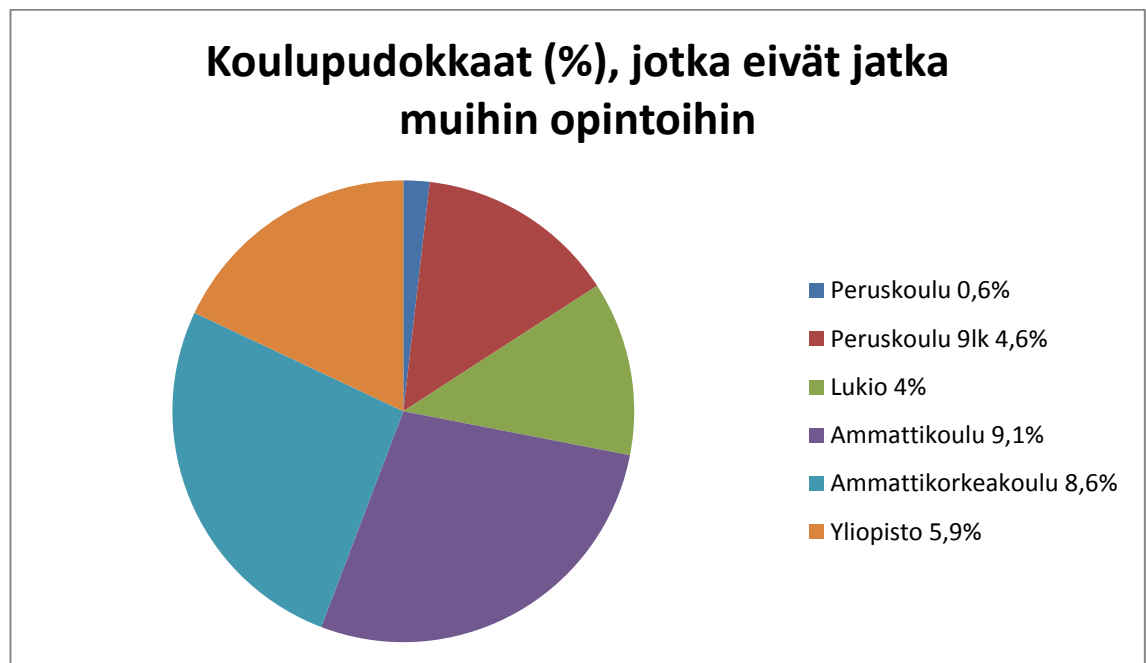
Keskinuoruudessa nuori etsii minuuttaan erilaisten harrastusten ja roolikokeiluiden myötä (Rantanen 2004). Tähän vaiheeseen voidaankin luontevasti kytkeä myös ns. ammatillisen habituksen kehittyminen nuoren tutustuessa opinnoissaan uuteen ammattialaan ja ihmisiin. Nuori ei ole enää oppilas vaan opiskelija, joka erottautuu kuulumalla tietyn ammattialan joukkoon, työporukkaan.

Keskinuoruudenkin itsenäistymisen vaiheessa nuori tarvitsee vielä vanhempiaan. ”Vanhemmat säilyvät tässäkin vaiheessa nuoren elämän tärkeimpinä aikuisina, mutta tunnesuhteen luonne muuttuu ja ero vanhemmista tapahtuu surutyön kautta. Tässä vaiheessa nuoren minä (ego) on herkkä ja haavoittuva ja

nuori on altis kaikenlaisille erokokemuksille. Nuoren elämässä ja ihmissuhteissa tulisi olla jatkuvuutta ja erokokemusten haavoittava merkitys olisi nähtävä” (Rantanen 2004, 47.)

2.2 Koulupudokkuus ja nuorten yhteiskuntatakuu

Opintojen keskeyttäneistä käytetään yleisesti nimitystä koulupudokkaat. Koulupudokkuuden on todettu liittyvän vahvasti nuorten syrjäytymiseen. Kuviossa 1 on esitetty yhteenveto koulutuksen keskeyttäneistä, jotka eivät ole jatkaneet muuhun koulutukseen. Peruskoulupudokkaiden määrät (%) perustuvat vuosina 2005–2006 kerättyyn tietoon. Peruskoulun jälkeisten opintojen keskeyttäneiden määrät (%) perustuvat tuoreeseen tilastotietoon. (Tilastokeskus 2012; Nurmi 2011, 29.)

KUVIO 1. Syrjäytymisen ja koulupudokkaaksi päätyminen eteneminen.

”Nuorten syrjäytyminen on kasautuva ilmiö, joka alkaa heti peruskoulun jälkeen mutta täydentyy myöhemmin erityisesti ammattikoulun ja ammattikorkeakoulun mutta myös lukion ja yliopiston keskeyttäneistä (Nurmi 2011, 29).”

Ammatillisella koulutuksella on edessään suuret haasteet tutkintojen läpäisyn tehostamiseksi sekä koulupudokkuuden ehkäisemiseksi.

Oppilaitoksessa tulisi olla saatavilla nuorelle tukea elämän kipupisteissä. Nuoren vanhemmilla saattaa olla riitaisa ero, perhepiirissä vakavaa sairautta, kuolemantapauksia ym. kriisitilanteita. Ero tyttö/poikaystävästä saattaa järjestyttää nuoren mieltä niin, ettei opiskelu tai arki yhtäkkiä sujukaan. Motivaation puutteelle ja alisuoriutumiseen ei silti aina ole löydettävissä mitään erityistä syytä.

Peruskoulun jälkeen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen ennustaa nuorten myöhempää elämää kuten työttömyyttä ja varhaiseläkkeelle siirtymistä sekä alhaista tulotasoa. Koulutuksen ulkopuolelle jäänti liittyy naisten varhaiseen lastensaantiin sekä yksinhuoltajuuteen. (Nurmi 2011, 29.)

Työ ja elinkeinoministeriö (TEM) on laatinut Nuorten yhteiskuntatakuu - työryhmän selvitysten perusteella raportin, jossa esitetään erilaisia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisestä yhteiskunnalle aiheutuneiden kustannusten vähentämiseksi. TEM:n laskelmien mukaan nuorten syrjäytymisen kustannukset yhteiskunnalle ovat 300 miljoonaa euroa vuositasolla. Lasku lankeaa kuntien maksettavaksi. (TEM 2012.)

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013

1. Jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.
  2. Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin.
- (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012)

Yhteiskuntatakuun toteuttamisessa on tarvittu ja tullaan tarvitsemaan resurssien lisäksi laajasti taitoa ja tahtoa. Oppilaitostasoilla on pyritty ja jo panostettukin terveydenhuollon, kuraattoreiden ja yleisesti opiskelijahuollon työhön huomiota ja resursseja lisäämällä. Myös opinto-ohjausta on tehostettu.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTTAMINEN

Kehittämishankkeen tavoitteena on tarkastella ammatillista perustutkintoa opiskeleville nuorille tarjottuja tukipalveluita kahdessa eri oppilaitoksessa. Tarkasteltavista oppilaitoksista toinen on osakeyhtiöpohjainen 300 opiskelijan sisäoppilaitos, toinen on koulutuskuntayhtymän ylläpitämä ammattiopisto, jossa nuorten koulutuksessa opiskelee n. 1000 nuorta. Molemmissa oppilaitoksissa tarjotaan ammatillista perustutkintoon tähtäävää koulutusta nuorille, myös aikuisille on tarjolla ammattitutkintoja. Lisäksi tarjotaan mahdollisuudet suorittaa kaksoistutkinto.

Molemmissa tarkasteltavissa oppilaitoksissa toteutettiin keväällä 2012 oppilaitoskohtaisesti laaditut opiskelijakyselyt. Kyselyissä (LIITTEET 1–3) huomioitiin oppilaitosten erityispiirteet, olemassa olevat palvelut sekä ajankohtaiset kehittämistarpeet.

Sisäoppilaitoksessa on keskeytysten määrä ollut kasvussa viime vuosina. Sopeutuminen sisäoppilaitoskulttuuriin on monille nuorille haasteellista. Sisäoppilaitoksessa toteutettiin kaksi kyselyä. Opiskelijakysely suunnattiin valmistumassa oleville opiskelijoille ja toteutettiin Wilma-järjestelmän avulla sähköisesti. Lisäksi sisäoppilaitoksessa toteutettiin asiantuntijakysely haastatteluna. Asiantuntijoina toimivat oppilaitoksen tukipalveluiden kuraattori, opinto-ohjaaja sekä terveydenhoitaja.

Sisäoppilaitoksen kyselyjen (LIITTEET 1–2) tavoitteena oli selvittää, miten opiskelija voidaan ottaa paremmin huomioon ja huomata ajoissa mahdolliset ongelmatilanteet, koskettaen sekä yksityiselämää että opiskeluun liittyviä ongelmia? Kuinka turvata hyvä kasvu- ja oppimisympäristö nuorelle sisäoppilaitostyyppisessä ympäristössä? Opiskelija elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä siitäkin huolimatta, vaikka opiskeluvuorot vietetään pois kodin ulottuvilta.

Ammattiopiston opiskelijapalveluissa toimii kaksi opinto-ohjaajaa, kaksi kuraattoria, kaksi terveydenhoitajaa, joista toinen osa-aikaisesti. Opinto-ohjaaja-

kuraattoriparit jakaantuvat tekniikan ja palvelun aloille. Opiskelijahuollon tiimiin kuuluvat lisäksi laaja-alainen erityisopettaja sekä erityisopetuksen koordinaattori, jotka työskentelevät kaikkien alojen opiskelijoiden parissa erityiseen tukeen liittyvissä asioissa.

Ammattiopiston kysely (LIITE 3) päätettiin kohdistaa integroiduille erityisopiskelijoille, näin saatiin rajattua vastaajajoukkoa niihin, joilla on enemmän kokemusta tukipalveluista sekä opiskeluun liittyviä haasteita.

Kyselyn tarkoituksena oli saada tietoa HOJKS-opiskelijoiden tyytyväisyydestä erityisen tuen palveluihin sekä kuulla heidän ajatuksiaan ylipäätään opiskeluun ja hyvinvointiin liittyen. Kyselyn taustalla oli myös tarve luoda erityisen tuen laatu-työhön kohderyhmälle suunnattua kyselyä.

Kysely toteutettiin Webropol-ohjelmalla sähköisesti. Kyselytyyppi on suurimmalle osalle opiskelijoista entuudestaan tuttu vuosittaisista oppilaitoksen opiskelijakyselyistä sekä joillakin aloilla toteutetuista jaksokohtaisista kyselyistä. Oppilaitoksessa käytössä oleva kyselytyyppi on kuitenkin monille erityisen tuen piirissä opiskeleville haastava. Tämän vuoksi oli tarve kehittää selko-tyyppinen kysely. Näin karsittiin viisiportainen numeropohjainen vastausvalikko (1–5) kyllä, ei ja kyllä, ei, en osaa sanoa -vastausvalikoksi.

Ammattiopiston kysely laadittiin yhteistyössä erityisopetushenkilöstön kanssa (mm. erityisopettajien erva-tiimissä) ja ensimmäinen versio esitestattiin 28.2.2012–5.3.2012 välisenä aikana palvelualan neljällä erityisopiskelijalla, jotka olivat esitestaukseen aikataulun puitteissa nopeasti saatavilla. Esitestauksen jälkeen palvelualan ammatillisen erityisopettajan ja testivaiheessa vastanneiden opiskelijoiden palaute huomioitiin, kysely viimeisteltiin ja lähetettiin toimialajohdajille tiedoksi ja mahdollisia kommentteja varten. Kysely lähetettiin lisäksi opiskelijahuollon henkilöille mahdollisia kommentteja ja korjausehdotuksia varten. Palautetta em. henkilöstöltä ei tullut, ei myöskään muutosehdotuksia.

Webropol-linkki lähetettiin sähköpostitse 7.3.2012 ammattialojen erva-opettajille (ammatilliset erityisopettajat), jotka jakoivat linkin niille alojensa erityisopiskelijoille, jotka olivat ko. ajankohtana tai lähiaikoina hyvin tai melko hyvin tavoitettavissa (osa opiskelijoista oli sairauslomalla, osa määräaikaisesti keskeyttäneenä

tai opinnot järjestetty muualla kuin työjärjestyksen mukaisessa opetuksessa, esim. työpajassa tai laajennetussa työssäoppimisessa).

Webropol-linkki jaettiin Wilma-viestinä 105 integroidulle erityisopiskelijalle, jotka olivat kyselyn aikana tavoitettavissa. Kyselyyn toivottiin vastauksia seuraavien kuuden viikon aikana. Vastauksia tuli varsin hitaasti ja kyselyn vastausaikaa jatkettiin kaksi kertaa, samalla muistutettiin erva-opettajia saattamaan vastaajia tietokoneen äärelle ja auttamaan tarvittaessa Wilmaan kirjautumisessa (Wilma-tunnusten tarkistaminen) sekä linkin avaamisessa. Ervat saivat väliaikatietoa eri alojen vastausluvuista yhteisessä erva-palaverissa. Viimeisellä muistutuskerralla linkki jaettiin ervojen lisäksi myös muutamalle ryhmänohjaajalle. Yksittäisiä vastauksia saatiinkin vielä viimeisellä kouluviikolla ennen lukuvuoden loppua. Kysely suljettiin 4.6.2012, johon mennessä vastauksia oli tullut yhteensä 49 opiskelijalta (N=105), vastausprosentti 47%. Vastaajista naisia oli 30, miehiä 19 (N=49).

Kyselyiden oppilaitoskohtaiset tulokset koottiin kesäkuussa 2012. Oppilaitoskohtaisten tulosten analysointi toteutettiin elokuussa 2012.

4 KYSELYN TULOKSIA

4.1 Sisäoppilaitoksen opiskelijakysely

Kysely lähetettiin aluksi kaikille opiskelijoille sähköisesti Wilma-opiskelijajärjestelmän kautta. Opiskelijat eivät kuitenkaan reagoineet kyselyyn toivotulla tavalla, vastauksia oli vaikea saada. Kysely jouduttiinkin mm. aikataulusyistä suunnittelemaan uusiksi (LITE 1), myös kohderyhmää rajattiin. Tässä vaiheessa uusi kysely päätettiin kohdistaa valmistuville opiskelijoille, joilta kaikilta saatiin vastaukset (N=15). Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma oli 19–22v.

Opiskelijoiden vastauksista selvisi miten opetuksen järjestäminen on opiskelijan mielestä järjestetty opiskeluaikana. Vastauksista (N=15) välittyi selkeästi se, että neljän vuoden aikana oppilaitoksessa oli vaihtunut kolme eri työntekijää, jotka olivat vastanneet opetuksen suunnittelusta ja lukujärjestyksistä. Lukujärjestyksien toteutuminen oli ollut vaihtelevaa, minkä seurauksena opetuksen johdonmukainen suunnittelu oli hankaloitunut.

Opiskelijat olivat saaneet opiskeluaikanaan pääsääntöisesti tavoitteidensa mukaista tietoa ja opetusta sekä olivat tyytyväisiä opetuksen tasoon. Työssäoppimisjaksoa pidettiin hyvänä asiana. Työssäoppimista olisikin saanut opiskelijoiden mielestä olla enemmän, koska koettiin että se on lähempänä oikeata työelämää kuin koulussa saatava opetus.

Asumisjärjestelyihin ja vapaa-ajan toimintaan oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Opiskelijat olivat tyytyväisiä asumisjärjestelyihin. Asuntoja pidettiin kodikkaina, vapaa-ajan toimintaa iltaisin oli sopivasti ja tutor-toiminta oli vastaajien mielestä hyvällä mallilla.

Opiskelijat kokivat monta asiaa opiskeluaikanaan hyvänä. Työssäoppimisjaksot koettiin mielekkäänä asiana, koska silloin tehtiin töitä työelämälähtöisesti oikeanlaisessa työympäristössä. Kesän opiskelujaksoilla tehtiin paljon erilaisia tilan töitä, joita talvella ei voitu harjoitella. Ruoka oli kaikkien mielestä hyvää. Opiskelijoiden mielestä kehitettävää löytyi lukujärjestyksistä ja asioiden tiedottamisesta.

Kyselyn lopussa tiedusteltiin lisäksi valmistuvien opiskelijoiden jatkosuunnitelmista (opiskelemaan hakeminen, työelämään siirtyminen joko hevosalalle tai muulle alalle).

Vastaajista tyytyväisimpiä olivat ne opiskelijat, jotka suorittivat koulun pääsääntöisesti ns. ”kunnialla” loppuun. Vastaavasti negatiivisin palaute saatiin niiltä vastaajilta, joilla opiskelu ei ollut kovin hyvin sujunut.

4.2 Sisäoppilaitoksen opiskelijahuollon näkemyksiä

Asiantuntijoilta tuli paljon samansuuntaisia vastauksia. Oheisessa tulosten tarkastelussa on paneuduttu tarkemmin toisistaan eriäviin vastauksiin (N=3).

Ryhmäytyminen on toteutunut toiminnallisella orientaatiojaksolla, jolloin keskitytään omaan ryhmään ryhmänohjaajan ja tutorien opastuksella. Tutoropiskelija perehdyttää uuden opiskelijan oppilaitoksen elämään opiskelijan silmin ja ryhmänohjaaja puolestaan aikuisen silmin. Ensimmäisen vuoden opinto-ohjausta on lisätty aiemmasta. Iltaohjelmaa järjestää vapaa-ajanohjaaja yhdessä tutoropiskelijoiden kanssa.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö pyritään pitämään tiiviinä. Opinto- ja ryhmänohjaajat pyrkivät pitämään yhteistyötä kodin ja oppilaitoksen välillä vähintään kerran kuussa tapahtuvilla yhteydenotoilla. Oppilaitos pyrkii myös tiedottamaan kotiin opiskelijan asioista 21 ikävuoteen asti vedoten huoltolakiin. Ryhmänohjaaja saattaa joutua myös toimimaan varavanhemman roolissa.

Opiskelija saa opiskeluunsa erilaisia tuki- ja palvelutoimintoja, joita tarjoaa moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu kuraattori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, tutor-toiminta, terveydenhoitaja, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä tukiopetus.

Opiskelijoiden taustoilla ei ole suurta merkitystä. Vastaajista kaikki olivat sitä mieltä että sosiaaliluokalla ei ole merkitystä, mutta opiskelijan kotiväen kiinnostus asioista olisi tärkeää. Opintoihin vaikuttaa negatiivisesti, jos opiskelijalla on

mielenterveydellisiä ongelmia ja oma elämänhallinta sekä asenne ovat hukassa.

Kehitysvaihe vaikuttaa jonkin verran nuoren tullessa opiskelemaan toiselle asteelle. Opiskelijan oma elämänhallinta ja opiskelumotivaatio riippuvat siitä, missä vaiheessa nuoren murrosikä sillä hetkellä on. Biologinen kehitysvaihe voi tuoda myös oman hankaluuden opiskeluun (hormonit hyrräävät, ensirakastuminen). Opiskelijan itsenäistyminen korostuu opiskelussa vastuun ottamisella itsestään ja opiskelijatovereista.

Nuoren käsitys opiskeltavasta alasta on monesti liian ruusuinen. Osa opiskelijoista tietää mihin kouluun on hakeutunut ja mitä opiskeltava ala on. Työssäoppimisjaksot olisi hyvä sijoittaa opiskelun alkuun, jotta opiskelijoille selkeytyisi mihin he ovat hakeutuneet.

Jos opiskelija jää jälkeen opinnoistaan, opinnot pitkittyvät ja poissaoloja on paljon, haluaa opiskelija silti jäädä hengaillemaan oppilaitokseen vaikka motivaatiota ei olisikaan. Opiskelija haluaa kuulua vertaisryhmään ja koulussa on kiva viettää ”kaveriaikaa”. Usein eläminen oppilaitoksessa on myös vapaampaa kuin kotona. Joskus voi olla hyödyksi jäädä oppilaitokseen, jotta kokisi ns. herätyksen ja suorittaisi tutkinnon päätökseen.

Ryhmäytymisen tilanne oppilaitoksessa tällä hetkellä ja miten se tulee myöhemmin olemaan, on hyvin vaikeaa ennakoida, koska ryhmäytyminen perustuu pitkälti henkilökemiaan. Huoltajien ja luokanvalvojen välittävää suhdetta opiskelijaan on tärkeää vaalia ja pitää yllä. Taitoaineissa pyritään antamaan tukea tukiopeuksella, opinto-ohjaaminen myös tärkeässä asemassa. Kokemuksia kyselyn perusteella: Jos yhteistyö onnistuu kodin ja koulun välillä, opiskelija valmistuu suurella todennäköisyydellä.

4.3 Erityisopiskelijoiden käsityksiä opintojen tukemisesta

Eniten vastauksia tuli toisen vuoden opiskelijoilta (N=24), 1. vuoden opiskelijoita vastaajista oli 18, 3. vuoden opiskelijoita vastaajista oli viisi ja kaksi neljättä vuotta opiskelevaa.

Palveluajoilla opiskeli vastaajista 36 ja tekniikan aloilla 13.

Palvelualoilta vastauksia (N=59) saatiin kauneudenhoitoaloilta (parturikampaaja, kosmetologi) kaikilta erityisopiskelijoilta, joille kysely suunnattiin. Niukimmin palvelualoilta vastauksia saatiin liiketalouden ja kaupan alalta (merkonomi, datanomi), vastausprosentti 30%.

Tekniikan alojen (7 alaa) vastauksia saatiin vain 12 opiskelijalta (N=73), vastausprosentti jäi kyselyyn alhaisemmaksi 16%. Tekniikan alojen erityisopiskelijoiden vähäisen vastaajamäärän vuoksi tuloksia tarkastellaan ainoastaan palvelualoilta (TAULUKKO 1).

Ammattiala	vastanneet	vastausprosentti
Liiketalous ja kauppa	8 (yhteensä 27)	30%
Lähihoitaja	6 (yht. 9)	67%
Kauneudenhoitoalat	14 (yht. 14)	100%
Kokki	8 (yht. 9)	89%
ammattialoja yht. 6	36 (N=59)	61%

TAULUKKO 1. Palvelualat. Erityisen tuen kyselyyn vastanneet (N=59).

Tuloksissa painottuu palvelualojen, erityisesti kauneudenhoitoalojen, catering- ja sosiaali- ja terveydenalan (lähihoitaja) erityisopiskelijoiden vastaukset.

4.3.1 Opintoja haittaavia tekijöitä

Erityisopiskelijoilta tiedusteltiin opiskelua haittaavia tekijöitä (LIITE 3).

Vastaajalla oli mahdollisuus rastita useampi vaihtoehto, jolloin opiskelija pystyi kohdentamaan vastaustaan johonkin vastaushetkellä mieleensä nousevaan tilanteeseen. Ei-vastauksia oli runsaasti.

Kyllä-vastauksissa nousi esiin oppimisen vaikeuksien jälkeen heti seuraavina opintoja haittaavina tekijöinä omaan jaksamiseen tai terveyteen liittyvä asia sekä motivaation puute. Vain 5 erityisopiskelijaa koki opintojaan haittaavan ohjauksen tai opetuksen vähäisyyden (TAULUKKO 2).

	Kyllä	Ei
Oppimisen vaikeudet	17	31
Omaan jaksamiseen tai terveyteen liittyvä asia	16	32
Motivaation puute	15	31
Ohjauksen tai opetuksen vähäisyys	5	41
Muu syy	3	39

TAULUKKO 2. Opintoja haittaavia tekijöitä. Erityisen tuen kysely, palvelualat.

4.3.2 Opiskeluympäristö ja oppituntityöskentely

Opiskeluympäristöä ja oppituntityöskentelyä käsitteleviin kysymyksiin vastasi 49 palvelualan erityisopiskelijaa. Vastaajat ilmoittivat pyytävänsä ja myös saavansa apua tarvitessaan. 40 vastaajaa kokee saavansa oppilaitoksessa positiivista palautetta ja työrauhaa pidettiin myös yleensä hyvänä. 35 vastaajaa koki, että opiskelijoita kohdellaan tasapuolisesti. Ei-vastauksia oli kuitenkin 17, joten osa vastaajista on sitä mieltä, ettei kaikkia opiskelijoita kohdella tasapuolisesti. Positiivisen palautteen antamiseen sekä opiskelijoiden tasapuoliseen kohteluun voisi vastausten perusteella kiinnittää jatkossa entistä enemmän huomiota, sillä vastaajista 10 koki, ettei saa positiivista palautetta (TAULUKKO 3). 12 vastaajan mielestä oppitunneilla edetään liian nopeasti. 42 ilmaisi pysyvänsä hyvin mukana käytännön opetuksessa, 11 vastaajaa koki kuitenkin tarvitsevänsä apua lähes kaikessa, myös käytännön työtehtävissä. 32 ilmoitti käytännön työkokeiden ja/tai näyttöjen onnistuneen, sen sijaan teoriaopetus tuotti vaikeuksia 19:lle vastaajalle. Kirjallisissa tehtävissä tarvitsi apua 23 vastaajaa, 17:llä kirjalliset kokeet sujuvat tavallisesti hyvin (TAULUKKO 4).

Seuraavissa taulukoissa on koottu erityisopiskelijoiden vastauksia opiskeluympäristöön (TAULUKKO 3), tuen tarpeisiin oppitunneilla (TAULUKKO 4) sekä koetilanteisiin (TAULUKKO 5) liittyen.

	Kyllä	Ei
Pyydän apua tarvittaessa	45	4
Olen saanut tarvitsemaani apua/tukea	45	4
Saan koulussa positiivista palautetta	40	10
Oppitunneilla on yleensä hyvä työrauha	39	10
Opiskelijoita kohdellaan tasapuolisesti	35	17
Oppitunneilla edetään liian nopeasti	12	36

TAULUKKO 3. Opiskeluympäristö. Erityisen tuen kysely, palvelualat.

	Kyllä	Ei
Pysyn hyvin mukana käytännön opetuksessa (esim. työsalissa)	42	7
Tarvitsen apua kirjallisissa tehtävissä	23	25
Teoriatunnit tuottavat vaikeuksia	19	31
Tarvitsen apua käytännön työtehtävissä	11	39

TAULUKKO 4. Tuen tarve oppitunneilla. Erityisen tuen kysely, palvelualat.

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Käytännön työkokeet ja/tai näytöt ovat onnistuneet	34	3	12
Kirjalliset kokeet sujuvat tavallisesti hyvin	17	9	23
Minulla on mahdollisuus suorittaa kokeita vaihtoehtoisella tavalla	13	11	25

TAULUKKO 5. Koetilanteet. Erityisen tuen kysely, palvelualat.

Koetilanteisiin liittyvien *en osaa sanoa* -vastausten perusteella voidaan osin päätellä, että erityisopiskelijoiden on ehkä vaikeaa arvioida omaa suoriutumistaan lukuun ottamatta käytännön työkokeita. Kaikista tarjolla olevista vaihtoehtoisista suoritustavoista ei ehkä ole tietoa tai niitä ei muisteta tai ole ymmärretty (TAULUKKO 5).

4.3.3 Erityisopiskelijoiden kokemia avun tarpeita

Erityisopiskelijoiden avun tarpeisiin liittyvissä vastauksissa korostui suurimpana tuen tarpeet matemaattisissa tehtävissä (N=24). Toiseksi eniten vastaajat kokivat tarvitsevansa apua opintojen ohjaukseen liittyen kuten opiskelutaitoihin, rästien suoritussuunnitelmiin sekä ajankäytön suunnitteluun (N=18). Kolmanneksi nousi keskittymisen tukemisen tärkeys (N=14). Lukivaikeuksiin liittyvissä avuntarpeissa kirjoittamisen vaikeudet olivat yleisempiä kuin lukemisen/lukemisen ymmärtämisen vaikeudet. Näihin kyselyssä saatiin kyllä-vastauksia kuitenkin vain 11 ja 7 opiskelijalta.

	Kyllä	En	En osaa sanoa
Matemaattisissa tehtävissä	24	20	6
Opiskelutaitojen tukemisessa esim. rästien suoritussuunnitelmat, ajankäyttö	18	22	9
Keskittymisessä	14	31	6
a)Kirjoittamisessa ja/tai kirjallisissa tehtävissä. b) Lukemisessa tai luetun ymmärtämisessä	a)11, b)7	a)32, b)39	a)6, b)3
Opetuksen ymmärtämisessä (esim. opettajan puhe)	10	35	5
Työsali	8	37	4
Luokkaopetus	8	39	4

TAULUKKO 6. Erityisopiskelijoiden kokemia avun tarpeita. Palvelualat.

Yhteenvedona vastauksista voidaan todeta seuraavaa: kyselyihin vastanneista (N=59) yhtä lukuun ottamatta kaikki ilmoittivat sekä pyytävänsä että myös saavansa apua tarvitessaan. Suurin osa, 86% vastaajista koki pysyvänsä hyvin mukana käytännön opetuksessa (esim. työsalissa). 69%:lla käytännön työkoheet ja/tai näytöt ovat onnistuneet. Positiivista palautetta koki saaneensa 82%

vastanneista. Työrauhaa piti hyvänä 79% ja opiskelijoita kohdellaan 71%:n mielestä tasapuolisesti. Avoimet vastaukset olivat samansuuntaisia. Eräs opiskelija totesi saamastaan tuesta seuraavaa:

”Samanlailla ku ennenkin. Olen tyytyväinen siihen että saan apua kun tarvitsen.”

Oppimisen vaikeuksien (35%) jälkeen vastaajien opintoihin vaikutti liki yhtä paljon omaan jaksamiseen tai terveyteen liittyvä opintoja haittaava tekijä (32%).

Myös avoimissa vastauksissa viitattiin hyvinvointiin:

”Haluan saada tukea opiskeluuni niin, että jaksan käydä kouluni loppuun. Henkinen jaksaminen on hieman kortilla. Kongreettisia asioita en osaa sanoa”

Motivaation puute vaikutti opiskeluun 30%:lla vastaajista (N=15). 47% vastaajista tarvitsee apua kirjallisissa tehtävissä (N=23). 37%:lle vastanneista teoriatunnit tuottivat vaikeuksia (N=19). Käytännön työtehtävissä ilmaisi tarvitsevänsä apua 22% vastaajista (N=11). Vastaajat kokivat epävarmuutta kirjallisten kokeiden sujumisen itsearviointissa (47% en osaa sanoa, N=23) sekä mahdollisuuksissa suorittaa kokeita vaihtoehtoisella tavalla (51% en osaa sanoa, N=25).

Oppimisvaikeuksiin liittyen avun tarpeista suurimpana yksittäisenä nousi tuen tarpeet matemaattisissa tehtävissä (49%, N=24). Lukivaikeuksiin liittyvä tuen tarve ilmoitettiin 22%:lla (kirjoittaminen, N=11) ja 14%:lla (lukeminen ja luetun ymmärtäminen, N=7) vastanneista. Keskittymisen ongelmia ilmaisi 28,5% vastanneista (N=14).

Opetuksen ymmärtämisessä tarvitsi apua 20% vastanneista (N=10). Kysymyksen: Millaista apua/tukea haluat jatkossa saada, vastasi 23 opiskelijaa. Kuusi vastaajaa halusi tuen jatkuvan samanlaisena, kahdeksan ei osannut nimetä mitään tietynlaista tukimuotoa. Ammattitaitoista tukea tai apua, minkä avulla suoriutuu opinnoista, toivoi pari vastaajaa. Avoimissa vastauksissa mainittiin laajennettu työssäoppiminen, tukiopetus pari kertaa kuukaudessa, helpotetut kokeet ja ammatinvalintatuki. Ohessa poimintoja erityisopiskelijoiden avoimista vastauksista:

”atto aineissa, varsinkin matikassa kun en ymmärrä tehtäviä. ja pitkät kirjoitus tehtävät joissa jään jälkeen kun olen hidas kirjoittaan”

”Kannustavaa palautetta onnistuessani ja kun kysyn haluaisin niihin myös selkeän vastauksen esim. poissaolot, korvaukset yms.”

”Jostarvitsen niin ilmoitan kyllä”

Opiskeluun liittyvistä toiveista tuli avoimia vastauksia 17 opiskelijalta. Seuraavassa muutamia erityisopiskelijoiden vastauksia:

”Että matikan kokeita helpotettaisi, ettei koko koulu kaadu matikan takia.”

”aineet ovat aina kiinnostavia alallani mutta useimmiten tunneilla, ainakin jotkut aineet menevät kauhean nopeaan ja lukihäiriöisen ihmisen on vaikea pysyä mukana ja ymmärtää kerrottua”

”Kirjallisissä töissä saisi olla paremmat ohjeet!”

”Toivoisin että kaikkia kohdeltaisi samalla lailla!”

”Käytännön esimerkit on hyviä!”

”Ommasta mielestäni oppetus saisi pysyä ennallaan.”

4.3.4 Opiskelun tukiverkosto

Erityisopiskelijoilta tiedusteltiin, keneltä he kokivat saaneensa eniten tukea opiskeluunsa (TAULUKKO 7). Vastajat ilmoittivat saaneensa opiskeluunsa kaikkein eniten tukea omalta ryhmänohjaajaltaan (N=42). Ammattiaineen opettajan tuen mainitsi 36 vastanneista. Ammatillisen ohjaajan tukea oli saanut 19 ja laaja-alaisen erityisopettajan tukea 18 vastanneista. 16 vastaajaa oli saanut apua ERVA:lta ja 13 muulta erityisopetushenkilöstöön kuuluvalta. 10 vastanneista oli opinnoissaan ollut projektityöntekijän tai työpajan ohjaajan tukemana.

Muu kuin oppilaitoksen henkilöstön tuki nousi kyselyssä yllättäen varsin tärkeään rooliin. 39 antoi kyllä-vastauksen kodin tarjoamalle tuelle. Kavereiden tukea oli kokenut saaneensa 33 vastaajaa.

	Kyllä	En	En osaa sanoa	Ei käytettävissä
Ryhmänohjaaja	42	3	4	0
Koti	39	5	5	0
Ammattiaineen opettaja	36	4	8	0
Kaverit	33	9	5	0
Atto-aineen opettaja	25	11	11	2
Ammatillinen ohjaaja	19	11	17	1
Laaja-alainen erityisopettaja	18	18	11	2
ERVA	16	20	9	3
Muu erityisopetushenkilö	13	20	13	1
Projektityöntekijä/työpajan ohjaaja	10	27	7	6

TAULUKKO 7. Tuen toteuttajat Erityisen tuen kysely, palvelualat (N=59).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Ammatillisessa opettajakoulutuksessa kohtaavat eri oppilaitoksissa ja erilaisilla aloilla toimivat henkilöt. Lähipäivien keskusteluissa on tullut esille eroja ja yhtäläisyyksiä oppimisympäristöissä, opetuksellisissa ja kasvatuksellisissa näkökulmissa sekä kehittämistarpeissa. Opetushenkilöstön näkökulma nuoreen on vahvasti esillä. Entä nuori itse? Miten nuori kokee peruskoulun jälkeisen opiskelun ja elämänvaiheensa ammattiin opiskelijan roolissa ja tulevaisuuden haasteissaan? Kehittämishankkeemme alussa tarkastelemme, pystyykö nuori arjessaan hyödyntämään tehokkaasti tarjolla olevia palveluita ja tukea? Pystyykö nuori sitoutumaan opiskeluun ja toimimaan tavoitteellisesti ja itseohjautuvasti? Vaikuttaako nuoren sukupuoli, opiskeltava ammattiala ja esimerkiksi opiskelijan asumismuoto opiskeluun jollain erityisesti opetuksessa ja tukemisessa huomioitavalla tavalla?

Opiskelijoiden vastauksille saimme hieman perspektiiviä myös oppilaitoksen tukipalveluiden asiantuntijoiden näkökulmasta. Kahden varsin erilaisen oppilaitoksen kyselyissä voidaan todeta muutamia yllättävänkin yhteneviä opiskeluun vaikuttavia tekijöitä.

Molempien oppilaitosten kyselyissä nousee esille oman **luokanvalvojan/ryhmänohjaajan merkitys**. Sisäoppilaitoksessa ryhmänohjaajan nähdään toimivan jopa eräänlaisen varavanhemman roolissa. Nuoren näkökulmasta opiskelun alussa hyvä suhde omaan ryhmänohjaajaan on tärkeä. Nuori saa ympärilleen runsaan joukon uusia ihmisiä, ikätovereita, joiden hyväksyntä on äärimmäisen tärkeää. Nuoren tulisi saada tuntea olevansa ryhmässään tasavertainen jäsen ja kaveri. Ryhmäytymistunnit tai -päivät oman ryhmänohjaajan ja mahdollisesti opiskelijahuollon sekä erityisopetuksessa työskentelevien henkilöiden kanssa auttavat nuoren kiinnittymistä oppilaitosyhteisöön ja tekevät opintojen alussa tarjolla olevia palveluita ja ihmisiä tutuksi. Ryhmäytymiseen pitäisi opiskelun edetessäkin panostaa, ei vain puuttua mahdollisiin ongelmiin. Nurmen (2009, 53) mukaan ”ryhmädynamiikkaan perustuvan yhteistoiminnallisen oppimisen taustalla on konstruktivistinen oppimiskäsitys.”

Luokkaopetuksen *henkilökohtaistamisen* avulla opiskelija saa kokemuksen siitä, että opettaja on nähnyt hänet ihmisenä. Henkilökohtaistamista voi toteuttaa

esimerkiksi katsomalla opiskelijaa hyväksyvästi silmiin, puhuttelemalla enemmän etunimillä, käymällä vieressä neuvomassa ja ohjaamassa sekä antamalla tarpeeksi aikaa tehtävien ja kokeen tekemiseen. (Nurmi 2009,134.)

Ryhmänohjaaja on opettajista useimmiten se, joka oppii tuntemaan ryhmänsä opiskelijat parhaiten myös yksilöinä. Opiskelijat kokivat saavansa paljon tukea omalta ryhmänohjaajaltaan.

Asiantuntijat ottivat esille tutortoiminnan merkityksen vertaistukijana sekä asuntolan vapaa-ajanohjaajan roolin kouluajan ulkopuolisen toiminnan järjestäjänä ja viihtyvyyden lisääjänä. Sisäoppilaitoksen opiskelijat olivat tyytyväisiä vapaa-ajan toimintaan, tutor-toimintaan, ruokaan sekä asumisen viihtyisyyteen. Asiantuntijoiden vastauksissa **kavereiden kanssa viihtyminen** ja oppilaitoksessa asumisen vapaus nähtiin toisaalta myös ongelmana erityisesti tilanteissa, joissa opiskelu ei suju ja joku muu vaihtoehto nähtäisiin nuoren tilanteessa tarkoituksenmukaisempana.

Ammattiopiston kyselyssä pureuduttiin siihen, kuinka kohdennetut tukitoimet ovat vastanneet opiskelijoiden kokemuksiin tarpeisiin. Vastausten perusteella erityisesti palvelualojen erityisopiskelijat olivat tyytyväisiä saamaansa tukeen. **Psyykinen jaksaminen** tuli esiin avoimissa vastauksissa. Myös asiantuntijat ottivat mielenterveydelliset ongelmat esiin opiskeluun vaikuttavana terveydellisenä tekijänä. Erityisopiskelijat olivat kyselyn perusteella myös itse aktiivisia opiskelijoina, he ilmoittivat pyytävänsä apua sitä tarvitessaan ja kokivat myös saaneensa pyyntöihinsä vastinetta.

Molempien oppilaitosten vastauksissa ilmenee **vanhempien merkitys** nuoren tukijana. Asiantuntijat kokivat yhteistyön vanhempien kanssa tärkeäksi valmistumisen kannalta. Kodin kanssa tehtävä yhteistyö todettiin ryhmänohjaajan tehtäväksi. Vastauksista ei ilmennyt, minkä verran asiantuntijatehtävissä olevat tekevät kodin ja koulun välistä yhteistyötä.

Ammattiopiston opiskelijat käyvät koulua joko kotoaan tai asuvat opiskelupaikan lähistöllä vuokralla. Vastauksissa tulikin esille, että opiskelijat kokivat saaneensa huomattavan paljon tukea opiskeluunsa omilta vanhemmiltaan tai kavereiltaan. Kuitenkin oman ryhmänohjaajan merkitys opiskelun tukemisessa nousi kaikkein tärkeimmäksi molemmissa oppilaitoksissa.

Opiskelijakyselyiden perusteella erityisopiskelijat näyttivät tyytyväisimmiltä saamiinsa palveluihin. Tuloksista voidaankin päätellä, että mitä enemmän resursseja oppilaitos tarjoaa, sitä tyytyväisempiä ja motivoituneempia opiskelijat ovat. Tilanne on osin ristiriidassa oppilaitosten tulostavoitteiden kanssa. Tuloksiin pitäisi yltää ja läpäisyä tehostaa taloudellisessa kilpailutilanteessa. Yhä pienemmällä lähiopetusmäärällä, yhä suuremmilla opiskelijaryhmillä pitäisi pystyä toteuttamaan yhä laadukkaampaa koulutusta, joka vielä vastaa tulevaisuudenkin työvoiman tarpeisiin. Oppilaitosten elinvoimaisuus on siis osin ristiriidassa sille, miten koulutus vastaa käytännössä lain ja asetusten asettamiin velvoitteisiin.

Kyselyiden toteuttamista molemmissa oppilaitoksissa hidasti huomattavasti se, että opiskelijoita oli varsin vaikeaa saada kyselyn äärelle. Sisäoppilaitoksessa piti toteuttaa kysely alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen vastaajien vähäisyyden vuoksi. Ammattiopiston erityisopiskelijoiden kyselyyn, monista yrityksistä huolimatta, vastasi vain pieni osa tekniikan alojen erityisopiskelijoista. Erityisopiskelijoiden vastauksia saatiinkin hyödynnettyä vain palvelualoilta. Tuloksia analysoidessa pohdimmekin keinoja, joiden avulla opiskelijoita voisi jatkossa saada aktiivisemmin mukaan opiskelun tuen suunnitteluun. Opiskelijoiden oma kokemus saattaa jäädä helposti kuulumattomiin koulun hektisessä arjessa. Myös kyselymenetelmät ja kyselyn toteuttamisen vaihtoehdot herättivät keskustelua.

Opiskelijakysely sähköisillä Wilma- tai Webropol -järjestelmillä saattaa olla vaikeasti lähestyttävä etenkin niille opiskelijoille, jotka tarvitsisivat eniten tukea. Kehittämishankkeessa tarkastelluista oppilaitoksista toisessa onkin jo suunnitteilla jatkossa toteuttaa tekniikan alojen erityisopiskelijoille haastattelu, jossa selvitetään heidän kokemuksiaan opiskelusta sekä saamastaan erityisestä tuesta. Haastattelu on tarkoitus toteuttaa ulkopuolisen haastattelijan avulla, jolloin toivotaan opiskelijoiden vastaavan kysymyksiin mahdollisimman rehellisesti. Haastatteluun kutsuttavat erityisopiskelijat on tarkoitus valita aloittain arpomalla.

Kehittämishankkeen edetessä ja tuloksia analysoidessa oli nuorten syrjäytyminen monin eri tavoin esillä myös tiedotusvälineissä. Keväällä 2012 valitse-

mamme aihepiiri on tullut eri näkökulmista vastaan monissa yhteyksissä lähes päivittäin.

Tutkimuksissa on todettu, että nuoren syrjäytymisen todennäköisyyttä lisäävät vähäinen oppimismotivaatio, epäonnistumisennakoinnit ja oppimistilanteiden välttely. Nämä liittyvät usein myös muihin ongelmiin kuten masennukseen, ahdistuneisuuteen, aggressiivisuuteen ja levottomuuteen. Kun nuori liittyy ikätoveriryhmään, jonka muut jäsenet suhtautuvat koulunkäyntiin kielteisesti, tämä vahvistaa hänen oman ajattelunsa kielteisyyttä sekä käsitystä, ettei koulunkäynti ole tärkeää. (Nurmi 2011, 32.)

Edellä todetun perusteella ydinkohdissa ovat oppilaitoksen näkökulmasta oppimismotivaation sytyttäminen ja ylläpitäminen, kannustus sekä mielekkäiden oppimistilanteiden luominen.

Nurmi (2011) listaa ohjenuoraksi syrjäytyneiden nuorten kanssa toimijoille ydinkohtia, joiden tavoitteena on pyrkimys integroida nuoria yhteiskuntaan pidemmällä tähtäimellä.

Miten toimia syrjäytyneiden nuorten kanssa?

- Kielteisten ajattelu- ja toimintatapojen purkaminen
  - Sosiaalisten taitojen opettelu
  - Vastoinkäymisiin varautuminen
  - Koulutussuunnitelmien ja uratavoitteiden sopiminen
  - Sosiaalisen pääoman ja verkostojen etsiminen
  - Onnistumiskokemusten luominen -> myönteinen minäkäsitys ja ajattelu
  - Tulevaisuuden vaihtoehtojen miettiminen
- (Nurmi 2011, 32)

Edellä mainitut toimintaohjeet on tämän kehittämishankkeen perusteella sovellettavissa oppilaitoksissa syrjäytymistä ehkäisevässä työssä: tukea tarvitsevan ja mahdollisesti keskeyttämisvaarassa olevan opiskelijan huomioimisessa.

”On tutkittu vaikeista perheolosuhteista tulleita lapsia, jotka ovat menestyneet elämässään. Heidän taustaltaan on löydetty yksi yhteinen tekijä: joku turvallinen

aikuinen, joka on korvannut vanhempien antaman turvan puutetta. Hyvin usein tämä henkilö on ollut opettaja.” (Nevalainen & Nieminen 2010, 249.)

Kehittämishanke toi esille tulevia opettajuuden haasteita. Opettajuus tulisikin nähdä eräänlaisena palveluammattina. Pirkko Nurmen (2009, 136–137) tutkimuksen mukaan uusi kouluhyvinvointia edistävä opettaja kokee opiskelijan asiakkaana, johon pyrittiin tutustumaan ja hänen erityistarpeensa koetettiin tyydyttää mahdollisimman hyvin. ”Tavoitteena oli saada oppimista tukemalla koulutusajat lyhenemään, mutta myös tukea opiskelijan kasvua ja kehitystä ja auttaa häntä työllistymään.”

Nurmi (2009) selvitti tutkimuksessaan opintojen hidastumisen tärkeimpiä syitä. Syyt olivat näkyvissä jo peruskouluaikana: ”huonosti tuetut tai kokonaan tukematta jääneet luku- ja kirjoitusvaikeudet, huono koulumenestys, huonot koulukokemukset ja heikko itsetunto sekä tukijoiden puute ja muut sosioekonomiset syyt.” Nurmi toteaa, että ”opiskelija ei pääsääntöisesti ollut saanut tarpeeksi tukea, vaan hänet oli vain päästetty läpi, jätetty sivistyneesti heitteille – usein sananmukaisesti koulun käytävälle.” (Nurmi 2009, 133.)

Kehittämishanke on opettanut osaltaan, miten lähestyä oppilaitoksen asiantuntijahenkilöstöä sekä arvostamaan tuen merkitystä. Oppilaitosten puitteet ja luonne eroavat toisistaan, silti pitkälti samat haasteet ja arjen kysymykset pulmineen ja iloineen koskettavat oppilaitoksissa työskenteleviä aikuisia. Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseksi, koulutuksen läpäisyn edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tarvitaan meidän kaikkien lujaa tahtoa, tähtäämistä yhteiseen tavoitteeseen. Tarvitaan väistämättä työn ja resurssien rajaamista sekä tuntosarvia, jotta voimme luoda tarpeisiin vastaavaa ohjausta ja toimintaa käytettävissä olevissa puitteissa. Tarvitaan toivoa ja arkeen istuvaa käyttöteoriaa, joka kumpuaa yhdessä rakennetuista arvoista.

Nurmi (2009) toteaa seuraavaa: ”Koulun nykyinen vakiintunut toimintakulttuuri, jossa opettajan työ määritellään suurissa ryhmissä tapahtuvina luokkaopetus-tunteina, ei tue opettajan työtä ja hänen toimintaansa kouluhyvinvoinnin edistäjänä ja syrjäytymisen ehkäisijänä.”

Jokainen nuoren kohtaava aikuinen toimii, halusi tai ei, eräänlaisena roolimallina. Meidän kauttamme nuori peilaa yhteiskuntaa ja itseään sen osana. Joskus yksikin nuoren oikeasti kohtaava aikuinen riittää. Oletko se sinä?

LÄHTEET

Ammattiosaaja. Amiksesta työelämään. Ammatillisten oppilaitosten määrä Suomessa.

http://www.ammattillinenkoulutus.com/main.php?sivu_id=5. Viitattu 16.3.2012.

Ajantasainen läinsäädäntö. Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630> . Viitattu 30.8.2012.

Klockars, L. 2011. Nuoren ja nuoren aikuisen psykososiaalinen kehitys. Teoksessa: Kunttu, K., Komulainen, A., Makkonen, K. & Pynnönen, P. (toim.). Opiskeluterveys. Duodecim.

Kouvo, Stenström, Virolainen ja Vuorinen-Lampila. 2011. Ammatillisen koulutuksen opintourat, opinnot keskeyttäneet, opinnoissaan viivästyneet ja tutkinnon suorittaneet. Jyväskylän yliopisto.

Nevalainen, V. & Nieminen, A. 2010. Opettajan psykologia. Edita. Helsinki 2010.

Nurmi, J-E. 2011. Miksi nuori syrjäytyy. NMI-bulletin, 2011, Vol.21, No.2.s.28–35. Niilo Mäki -säätö.

Nurmi, P. 2009. Opettaja kouluhyvinvoinnin edistäjänä. Toisen asteen opettajat dialogisuutensa ja autenttisuutensa sääntelijöinä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian laitos. Kuopion yliopiston julkaisuja E. yhteiskuntatieteet 170.

Rantanen, P. 2004. Nuoruusikä. Teoksessa: Moilanen, I., Räsänen, E., Tamminen, T., Almqvist, F., Piha, J. & Kumpulainen, K. (toim.). Lasten- ja nuorisopsykiatria. Duodecim. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2004.

Rimpelä M, Rigoff A-M, Kuusela J ja Peltonen H. (toim.). 2007. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa, peruseräraportti kyselystä 7.-9. vuosiluokien kouluille. Opetushallitus ja STAKES. Helsinki.

TEM. 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto raportteja 15.3.2012. Työ ja elinkeinoministeriö.

Väyrynen, P, Saaristo, V., Wiss, K. ja Rigoff, A-M. 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Peruseräraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Edita Prima Oy. Helsinki 2009.

LIITTEET

LIITE 1

SISÄOPPILAITOS OPISKELIJAKYSELY

Arvoisa valmistuva opiskelija. Olet päättämässä opiskeluasi oppilaitoksessamme. Haluaisimme saada sinulta palautetta opiskeluajaltasi. Palautteesi on meille tärkeä, jotta voimme kehittää toimintaamme. Toivottavasti maltat vastata alla oleviin kysymyksiin. Vastauksesi käsitellään luottamuksellisesti.

- 1) Kuinka opetuksen järjestäminen on mielestäsi järjestynyt opiskeluaikanasasi?
- 2) Saitko opiskeluaikanasasi tavoitteittesi mukaista tietoa ja opetusta?
- 3) Kuinka asumisjärjestelyt ja vapaa-ajan toiminta on mielestäsi hoitunut opiskeluaikanasasi?
- 4) Mikä oli opiskeluaikanasasi parasta/onnistuneinta? Mistä haluaisit antaa meille ruusuja?
- 5) Missä asioissa olisi mielestäsi eniten kehitettävää? Mistä antaisit meille risuja?
- 6) Mitkä ovat jatkosuunnitelmasi? Oletko hakenut opiskelemaan? Minne? Siirrytkö työelämään? Hevosalalle vai muulle alalle?

Voidaksemme lähestyä jatkossakin, päivitäthän yhteystietosi:

NIMI: _____

OSOITE: _____

PUHELINNUMERO: _____

SÄHKÖPOSTIOSOITE: _____

KIITOS PALAUTTEESTASI!

LIITE 2

Sisäoppilaitos ASIANTUNTIJAJAHAASTATTELU

- 1) Miten ryhmäytyminen onnistuu opiskelun alkaessa?
- 2) Kodin ja koulun välinen yhteistyö
- 3) Minkälaista tukea opiskelija saa opiskeluun?
- 4) Minkälaisista oloista opiskelija tulee opiskelemaan, ja onko sillä merkitystä?
- 5) Millaisessa kehitysvaiheessa nuori on tullessaan opiskelemaan?
- 6) Millainen käsitys nuorella on opiskeltavasta alasta?
- 7) Jos opiskelu jostain syystä pitkittyy, opiskelija jää jälkeen tai hänellä on paljon poissaoloja, miksi hän haluaa jäädä oppilaitokseen, vaikka motivaatiota ei enää olisikaan?

Ammattiopisto OPISKELIJAKYSELY

Erityisen tuen Webropolkyseily

1. Koen opiskelevani oikealla alalla kyllä _ En _
2. Haittaako opiskeluasi tällä hetkellä joku/jotkut seuraavista:
  - a. Omaan jaksamiseen tai terveyteen liittyvä asia kyllä__ ei__
  - b. Ihmissuhteisiin liittyvä asia kyllä__ ei__
  - c. Motivaation puute kyllä__ ei__
  - d. Oppimisen vaikeudet kyllä__ ei__
  - e. Ohjauksen tai opetuksen vähäisyys kyllä__ ei__
  - f. Muu syy kyllä__ ei__
3. Arvioi opiskeluympäristöäsi
  - a. Oppitunneilla edetään liian nopeasti kyllä__ ei__
  - b. Oppitunneilla on yleensä hyvä työrauha kyllä__ ei__
  - c. Saan koulussa positiivista palautetta kyllä__ ei__
  - d. Pyydän apua tarvittaessa kyllä__ ei__
  - e. Olen saanut tarvitsemaani apua/tukea kyllä__ ei__
  - f. Opiskelijoita kohdellaan tasapuolisesti kyllä__ ei__
4. Rastita sopiva vaihtoehto
  - a. Pysyn hyvin mukana käytännön opetuksessa (esim. työsalissa) kyllä__ ei__
  - b. Teoriatunnit tuottavat vaikeuksia kyllä__ ei__
  - c. Tarvitsen apua käytännön työtehtävissä kyllä__ ei__
  - d. Tarvitsen apua kirjallisissa tehtävissä kyllä__ ei__
5. Miten opit parhaiten?

Avoim vastaus

---

6. Rastita sopiva vaihtoehto
  - a. Kirjalliset kokeet sujuvat tavallisesti hyvin kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
  - b. Käytännön työkokeet ja/tai näytöt ovat onnistuneet
kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
  - c. Minulla on mahdollisuus suorittaa kokeita vaihtoehtoisella tavalla
kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
7. Tarvitsen apua seuraavissa asioissa
  - a. Kirjoittamisessa ja/tai kirjallisissa tehtävissä kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
  - b. Lukemisessa tai luetun ymmärtämisessä kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
  - c. Matemaattisissa tehtävissä kyllä__ ei__ en osaa sanoa__
  - d. Työsalissa kyllä__ ei__ en osaa sanoa__

- e. Luokkaopetuksessa kyllä___ ei___ en osaa sanoa___
- f. Opetuksen ymmärtämisessä (esim. opettajan puhe)
kyllä___ ei___ en osaa sanoa___
- g. Keskittymisessä kyllä___ ei___ en osaa sanoa___
- h. Opiskelutaitojen tukemisessa esim. rästien suoritus suunnitelmat, ajankäyttö
kyllä___ ei___ en osaa sanoa___
8. Olen saanut apua/tukea seuraavilta
- a. Ryhmäohjaaja kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- b. Ammattiaineen opettaja kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- c. ATTO-aineen opettaja kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- d. Ammatillinen ohjaaja kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- e. Erva kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- f. laaja-alainen erityisopettaja
kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- g. erityisopetuksen koordinaattori
kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- h. Projektityöntekijä kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- i. Koti kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
- j. Kaverit kyllä___ en___ en osaa sanoa___ ei käytettävissä___
9. Millaista apua/tukea haluat jatkossa saada?
Avoin vastaus
_____
10. Kerro opiskeluun liittyvistä toiveistasi tai mitä muita ajatuksia sinulle heräsi
Avoin vastaus
_____
11. Vastaajan taustatiedot
Alavalikko/ammattialat
12. Opiskelen tällä hetkellä
- a. 1. vuotta
- b. 2. vuotta
- c. 3. vuotta
- d. 4. vuotta
13. Olen Nainen___ Mies___